

V MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIA SZTUKI
5th INTERNATIONAL ART MEETING
KATOWICE 2004
27 - 30 kwietnia 2004

Galeria Sztuki Współczesnej BWA Katowice
Galeria Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki Kraków
Galeria Krzysztofory Kraków

Organizator i wydawca katalogu:
GALERIA SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ BWA KATOWICE

Zamiast edytorialu

Materiały V Międzynarodowych Spotkań Sztuki w Katowicach są w tym roku przedmiotem dwutomowej publikacji, której pierwszy tom obejmuje akty sympozjum, a niniejszy katalog dopełnia sprawozdania, zestawiając dokumentacje poszczególnych artystów. Mając na uwadze fakt, iż problematyka tegorocznych Spotkań ("współpraca sztuki i nauk kognitywnych") przedstawiona została w edytorialu do aktów sympozjum, w poniższym wprowadzeniu podejmę zatem próbę przypomnienia głównych założeń projektu oraz sprecyzowania koncepcji strukturalnej i programowej Spotkań, sformułowanych w latach 1996-1997.

Idea katowickich Spotkań powstawała w okresie negocjacji zmierzających do integracji Polski z Unią Europejską. W krajach Europy Wschodniej okres ten jest synonimem głębokich zmian w świadomości poszczególnych społeczeństw, obejmujących również środowiska intelektualne i artystyczne. W Polsce głębokie zmiany polityczne i ustrojowe (rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych do Unii Europejskiej, przyjęcie nowej konstytucji w 1997 i przystąpienie do NATO w 1999) zapoczątkowały także proces redefinicji roli instytucji państwowych w domenie kultury implikujący wielopoziomą restrukturyzację szkolnictwa artystycznego, krajowej sieci państwowych galerii sztuki i narodowych instytucji kultury oraz instytutów reprezentujących kulturę polską za granicą. Okres ten charakteryzuje również szczególna polaryzacja koncepcji kultury generalnie: z jednej strony - rozwój i globalizacja prywatnego rynku sztuki, aplikującego zasady ekonomiczne i marketingowe, z drugiej - próby upolityczniania i wykorzystywania kultury do celów propagandowych poszczególnych ugrupowań nowej konfiguracji partii politycznych.

Środowiska artystyczne, pragnące utrzymać relatywną niezależność, a jednocześnie żywiące ogromne nadzieje związane z perspektywą konfrontacji z Unią Europejską - zarówno na poziomie intelektualnym, artystycznym, jak i ekonomicznym - zareagowały wzmożoną aktywnością stowarzyszeniową i organizacyjną na terenie lokalnym i międzynarodowym.

Katowickie Spotkania nie były pod tym względem wyjątkiem. Projekt (zdefiniowany w edytorialu pierwszych Spotkań) dotyczył "powołania do życia, poza obiegiem oficjalnych wymian i konfrontacji, międzynarodowej manifestacji pluridyscyplinarnej we współpracy z innymi stowarzyszeniami i centrami sztuki współczesnej". Programacja i wielojęzyczne publikacje katalogów realizowały więc założenia konfrontacji międzynarodowej, a charakter "pluridyscyplinarny" odróżniał je od inicjatyw dyscyplinarnych typu "festiwale performance", "spotkania teatralne i filmowe" bądź bardziej tradycyjnych wystaw, salonów i biennale.

Wyraźniejsze różnice zarysowują się natomiast w programie "konfrontacji eksperymentalnej, której argumentacja uzasadniająca możliwa jest do sformułowania jedynie po doświadczeniu", uwzględniającym "ryzyko teoretyczne tego rodzaju przedsięwzięcia, pozostawiającego bez odpowiedzi pytania stawiane zazwyczaj przez normalny instrument krytyczny, dotyczące

uzasadnień tematycznych, dyscyplinarnych czy terytorialnych sztuki". Założenia te stanowiły o specyficznym charakterze "spotkań sztuki", podczas których "niemożliwość demonstracji argumentowanej (dyscyplinarnej, okolicznościowej, tematycznej, terytorialnej, pokoleniowej, chronologicznej) stwarza miejsce dla doświadczalnej konfrontacji" *problematycznej* i *transdyscyplinarnej*.

Taka definicja "spotkań sztuki" zakłada margines eksperymentalny, miejsce na wyłonienie autentycznej wiedzy lub propozycji w wyniku zestawienia hipotez i doświadczeń z różnych dziedzin i różnych obszarów. Postulat konfrontacji *problematycznej* i *transdyscyplinarnej* był także u źródeł idei sympozjum, które towarzyszy katowickim Spotkaniom od drugiej edycji w 1998 roku.

"Spotkania sztuki", w których doświadczenie artysty konfrontowane jest na tym samym poziomie z kompetencją filozofa lub naukowca, są więc bliższe idei *workshopu*, polegającego na współpracy specjalistów w różnych dziedzinach (sztuka, architektura, design, urbanistyka, komunikacja, ale także ekonomia, filozofia, medycyna, nauki ścisłe...) w celu wyłonienia niekonwencjonalnych rozwiązań konkretnych problemów politycznych, społecznych, ekonomicznych, ekologicznych, naukowych...

Tak rozumiana koncepcja "spotkań sztuki" implikuje więc rezygnację z tradycyjnej, "kuratorzkiej" *prezentacji* obiektów sztuki, która stawia artystę w sytuacji *kompetycji* tematycznej, dyscyplinarnej, terytorialnej, wiekowej... na rzecz *reprezentacji kompetencji* artysty w różnych domenach wiedzy i życia.

Aby uzmysłowić sobie tę pozornie niewielką różnicę, należy wyobrazić sobie np. "zjazd lekarzy regionu śląskiego" (argument terytorialny), którego tematem jest sam zjazd lekarzy z okazji jubileuszu związku lekarzy (argument okolicznościowy), podzielony ewentualnie na podgrupy chirurgów, psychiatrów, ginekologów... (argument dyscyplinarny), w którym seniorzy i młodzi lekarze spotykają się oddzielnie (argument pokoleniowy). Korzyści takiego spotkania są głównie towarzyskie, statystyczne i propagandowe i w najlepszym wypadku mogą stanowić argument polityczny dla jego organizatorów.

Powyższy przykład wydaje się przesadnie karykaturalny, niemniej jednak strategii nowej sytuacji instytucjonalno-rynkowej opierają się na takich właśnie kryteriach doboru przykładów sztuki do celów politycznych i handlowych. W tak zwanych "sztukach plastycznych" sytuacja bywa już równie karykaturalna jak w przykładzie "zjazdu lekarzy". Na horyzoncie nieuniknionego porozumienia tendencji instytucjonalno-kuratorzkiej z przemocą prywatno-rynkową pojawia się spektrum "rezerwatu zinfantylizowanych artystów" zniewolonych "słodką obietnicą" i szczerze zafascynowanych światem, w którym ewoluują ich dzieła wstrzykiwane do "obiegu" kanałami rynkowymi i promocyjnymi; artystów *związanych* kontraktem komercyjnym, którzy "nie mogą nic sprzedawać poza galerią" i artystów *powiązanych* paktem promocji z takim czy innym kręgiem politycznym, którzy nie "mogą udzielić wywiadu" pod nieobecność krytyka-adwokata, ponieważ "wszystko, co powiedzą, może być użyte przeciwko nim (i ich promotorom)". To nie cenzura polityczna jest dziś największym wrogiem sztuki, ale nowy akademizm instytucjonalno-rynkowy i samodyscyplina artystów zafascynowanych nową "Akademią".

Zdajemy sobie również sprawę z absurdalności idei "spotkań sztuki", których celem byłaby publiczna i spektakularna konfrontacja artysty jako *niezależnego* badacza w dziedzinie wrażliwości zmysłowej ze *zorganizowanym* na uniwersytetach i w instytutach światem nauki i filozofii. Dlatego bardziej niż kiedykolwiek konieczne jest dziś zawieranie transdyscyplinarnych sprzymierzeń między światem kultury, sztuki, filozofii, nauki, ekonomii..., opartych na wzajemnym rozpoznaniu i uznaniu kompetencji. Katowickie Spotkania są próbą modelizacji współpracy tego typu, w której sztuka rozumiana jest jako *recherche* na równi z badaniami naukowymi i dociekaniem filozoficznym. Co bynajmniej nie wyklucza osobistych i niekonwencjonalnych *metodologii* poszukiwań artystycznych.

Sztuka jako *recherche*, zaangażowana w poznanie i współtworzenie świata, różni się także od tak zwanej sztuki "socjologicznej" rozumianej jako interpretacja i komentarz zasad, praw, modeli, postaw i zachowań społecznych spreparowanych poza zasięgiem sztuki lub bez jej

udziału. Tak pojmowane zaangażowanie socjologiczne sztuki jest wyrazem jej bezradności wobec rzeczywistości, na którą nie ma ona wpływu, ponieważ nie bierze udziału w jej tworzeniu. Spełnia więc, w najlepszym przypadku, funkcję społecznego gruczołu produkującego "podpuszczki" pozwalające strawić często nieciekawą a dominującą rzeczywistość społeczno-polityczno-kulturową.

Jedynie nostalgiczna naiwność pozwala jeszcze wierzyć, że programem sztuki jest dziś komentarz społeczny, konfrontacja dyscyplinarna lub uświetnianie manifestacji okolicznościowych. Współczesna rzeczywistość, zdominowana dynamicznym rozwojem inżynierii genetycznej, nanotechnologii, informatyki, biotechnologii, robotyki i komunikacji, stawia nowe wyzwania polityczne i ekonomiczne, ale także etyczne, estetyczne i ekologiczne. Zadaniem sztuki, która nie zadawała się *interpretacją*, jest prawidłowe rozpoznawanie zmieniającego się świata i podjęcie trudu jego współtworzenia.

Józef Bury

Galeria sztuki współczesnej BWA w Katowicach realizuje od lat konsekwentną politykę wydawniczą w dziedzinie sztuki i estetyki. Działalność ta obejmuje publikacje katalogów wystaw proponowanych w galerii, katalogów-monografii czołowych artystów polskich i zagranicznych oraz materiałów tekstowych i ikonograficznych z zakresu historii i teorii sztuki współczesnej.

Z najważniejszych pozycji wydanych przez galerię w ostatnich latach wymienić należy, m. innymi: monografię działalności Galerii sztuki współczesnej BWA w Katowicach od 1949 do 1999 (2001); katalog-monografię Andrzeja Pawłowskiego, (2002); *Undergrund* - monografię działalności awangardy śląskiej (2004).

Publikacja katalogu V Międzynarodowych Spotkań Sztuki jest kolejnym etapem działalności wydawniczej galerii zmierzającej do systematycznego umożliwiania, zarówno krajowym jak i zagranicznym odbiorcom, zapoznania się z aktualnymi zagadnieniami sztuki współczesnej.